

Jak poznat, kdo skutečně jsem? Kdo jsem?

Nejdříve bychom se měli zaobírat otázkou: co jsem to vlastně já? Protože jestli mám říct, jak poznat sám sebe, musím vědět, co poznávám. Abych věděl, co jsem skutečně „já“, měl bych zjistit, čím se liším od ostatních, protože vždy v nás zůstane něco od dalších lidí, co nám není přirozené. A zbude tedy něco, co by se dalo nazvat „mnou“? Protože jestli nic nezůstane, tuto otázku nemá smysl klást.

Myslím, že úplně pro začátek bych se věnoval tomu, čím se odlišujeme od druhých, a poté, čím jsme jim podobní. Zde bych rád uvedl smyšlenou situaci. Představte si svět, kde všichni lidé vypadají stejně, mají stejný hlas, každý vydává stejný zápach, všichni nosí stejné oblečení, jezdí stejnými auty jediné barvy. Zkrátka by se od sebe dva lidé nedali vizuálně odlišit. Tímto se snažím naznačit, že poznávání sám sebe rozhodně není poznávání svého těla neboli svého vzhledu, ale jen svého ducha. Teď si představte tu situaci. Přišli byste jako učitel do třídy, a vůbec byste nevěděli, jestli je onen žák ten, který na tom samém místě seděl minulou hodinu. Nebo jestli to není třeba jiný žák nebo třeba ředitelka, která přišla na kontrolu do hodiny. Jak byste to poznali? Zeptali byste se? Co kdyby ten člověk lhal? Dali byste každému jmenovku? Co kdyby si je vyměnili mezi sebou? Jediná možná odpověď zní: každého byste mohli poznat jen tím, co ho dělá jiným od ostatních, něco, co ho dělá „svým“. A tohle je přesně ta věc, po které se pídíme. Museli byste s tím člověkem mluvit a rozpoznat ho.

Ale popořadě. Budu se věnovat tomu, čím se neodlišujeme od druhých. Když se podíváte na lidi okolo sebe, všimnete si, že se všichni v určitých situacích chovají velmi podobně. Tomu se říká vzorce chování. Například když stojíme před situací, kdy něco můžeme ztratit, jsme nervózní. Když dáváme nebo dostáváme svou první pusu v životě od svého vysněného partnera, jsme šťastní. Když... Takto se dá pokračovat donekonečna. Navíc má každý člověk stejné, anebo aspoň podobné pudy, které musí ze zákonů přírody plnit.

Dále tady máme archetypy. To je něco, co mají všichni zažitě. Například u všech kultur se za symbol moudrosti považuje stařík. Nebo všichni mají tendence hledat nějakou vyšší bytost. Stejně tak mají všichni zažitě i jiné věci. Například rodinu nebo kmen. Všichni se sdružují, ale také takto přebírají další zvyky, ale to už se zase blížíme ke vzorcům chování.

Společnost. Ta determinuje každého jedince mnohem více, než si lidé často dokáží uvědomit. Člověk je svým okolím nucen dělat věci, které by jinak nedělal. Každý má nějaké touhy a plány. Možná dokonce dost studentů má prostředky, aby dělali, co chtějí. Ale jak můžou? Musí studovat! Proč? Protože jednou budou mít slušné zaměstnání. Proč? Aby měli prostředky na splnění svého snu. Bizarní, co? Namísto toho, abychom si teď plnili (my studenti) své sny, studujeme, abychom si je splnili jednou. K čemu se ale chci dostat. Potom člověka společnost udupává zase. Rozprostře se kolem něj konzumní svět. Najednou začne mít další komerční potřeby. Nový telefon. Nové oblečení. A co kdyby se oženil. To už potřebuje nějaký slušný byt. Auto. Výdaje na děti. Ideální by byl rodinný dům. Hypotéka. Peníze na studia dětí. Shánění lepší práce. A najednou vám je přes padesát. Kde jsou vaše sny teď? Sice už máte peníze, ale co za ně? Maximálně si postavíte chatu v Krkonoších a budete

tam jezdit na víkendy kvůli odpočinku. Na tomto příkladu je pěkně vidět, že člověk nedělá skoro nic pro sebe, ale dělá věci, které se po něm chtějí. Potřebuje skutečně nový mobil, oblečení, auto, dům? Ne. Ale jak by vypadal před kamarády, když by vytáhl nedotýkový mobil? Když by přijel na party v trabantu? Když by chodil v „ošupaném“ oblečení? Jak by se na něj dívala jeho přítelkyně, kdyby se ani po několika letech chození s ní nechtěl oženit? A co kdyby potom po několika letech manželství neměli dítě? Vždyť to je normální! (Nebo přinejmenším bylo.) Ostatní to očekávají, a tak je člověku blbě, když to neudělá.

Minimálně je tato konzumní cesta pohodlnější. Kdyby si totiž student chtěl splnit svůj sen hned, musel by pro to začít něco dělat, musel by opustit svůj přirozený stereotyp, ale to by pro něj již nebylo pohodlné. Nechat se ušlapat společností je tedy vlastně dobrovolné rozhodnutí, které ale udělá naprostá většina.

A co z toho vyplývá? Že jsme dnes sériová výroba, jeden jako druhý. Jako děti jsme každý jiný, ale jakmile se dostaneme do světa, začne nás měnit na ideálního kapitalistického konzumního člověka. To, co do té doby každý považoval za sebe a jen sebe, se začne zmenšovat. Zůstane něco? To je ta otázka. Jestli nic nezůstane, nemá cenu poznávat sebe, ale můžeme poznat kohokoliv a bude to, jako bychom poznali sebe. Dokonce by se v tom případě dal napsat manuál, návod, jací jsme, a platil by na každého.

Ještě by se k tomu dal přiřadit paradox. Člověk se neliší od ostatních tím, že determinuje sám sebe. Zkrátka si řekne, co chce v životě dosáhnout, a jde za tím. V tomto případě sám ušlapává to, co by se dalo nazvat „jím samotným“. Takto se stává svou vlastní loutkou, a není tak sám sebou, nicméně se snaží naplnit si svůj starý sen, po kterém už třeba netouží. Tato paradoxní situace zapřičiňuje to, že kdyby se chtěl poznávat, nepoznával by sám sebe, ale své minulé „já“.

Ale teď bychom mohli zauvažovat nad tím, čím se lidi od tebe liší. Nejjednodušší odpověď je - geny. Ty předurčují snad vše. Výšku, barvu očí, naši inteligenci, velikost různých mozkových center, tudíž ovlivňují naše uvažování. Což v praxi znamená, že je každý prostě jiný. Zkuste si ale představit určitou situaci. Co by se stalo s člověkem, který by ztratil paměť? Když by se znovu octl ve společnosti, byl by stejně rozdílný od jiných jako předtím? Tohle musím ponechat otevřené, protože na tuto situaci neznám odpověď. Ale myslím si, že ten člověk by se utopil ve společnosti, protože by nevěděl, jak to na světě chodí, a potřeboval by pomoc. Najednou by se kolem něj mohlo nachomýtnout hodně falešných přátel, kteří by ho jen využívali, ale namluvili by mu, že kdysi byli dobří přátelé. A potom by se už jen díval okolo, co je na světě normální, a tak by se choval. Ale tohle je jen má domněnka. Jen jsem tím chtěl ukázat, že ani geny nemusí být příliš determinující.

Ale potom tu už je něco, co nás skutečně rozlišuje od ostatních. Naše výchova, zkušenosti, zážitky... zkrátka vše, co jsme zažili. Tyto věci utváří naše současné myšlení a tvoří nás. Takže bychom se logicky mohli poznat z toho, co jsme si kdy mysleli a co se nám honilo hlavou. Zde však vyvstává další problém. Zase bychom zjišťovali, jaké bylo naše minulé „já“. Tohle je největší zádrhel. Můžu dojít k tomu, že jsem nějaký, ale už jen jakmile k tomu dojdu, to tvrzení nemusí platit! Já tedy mohu celý den různými metodami zjišťovat, jaký jsem, a dokonce to i zjistit, ale ráno se probudím a některá z těch věcí už nemusí platit.

A tak je vlastně jen jediný způsob, jak poznat sám sebe. Poslouchat své tělo, své tužby a své myšlenky. Samo nám řekne, co chceme, a tím se poznáme. Zvíme se totiž, co v nás vězí v právě ten okamžik, nejsou v tom žádné nepravdy. Pochopíme své tužby, pudy a myšlenky a tím se dostaneme ke své podstatě, k sobě. Poznáme se na ten okamžik, ale když se budeme poslouchat pořád, budeme se znát neustále. Budoucnost ani minulost v podstatě není, tak proč se zaobírat tím, jací jsme byli, anebo tím, jací budeme, když nevíme, jací jsme?

Jan Pánek